
*Länkar har SVART eller BLÅ färg
GRÖN och RÖD färg är vägledning/information*

Det medeltida Upplands-Bro

Ur Det medeltida Sverige - 1:7 Attundaland Bro härad

Utgiven av Riksantikvarieämbetet 1992

Det Medeltida Sverige är ett topografiskt och historiskt uppslagsverk.

*Projektet DMS var inte avslutat när Riksantikvarieämbetet tog sin hand från det. Viss forskning bedrivs nu inom Upplandsmuseet. Framtiden för projektet tycks oviss. En av de senast framställda delarna behandlar **Attundaland**. Den 387-sidiga boken behandlar **Bro härad**, Adelsö socken, Färingsö tingslag och Sollentuna härad.*

*Här återges det som gäller socknarna **Bro** och Stockholms-Näs (dvs. **Kungsängen**)*

Texten finns i en sökbar PDF-fil som än så länge endast tar med Bro och Kungsängen. Det är högst osäkert om Håtuna och Håbo-Tibble någonsin kommer att färdigställas.

Här ges den viktigaste informationen om hur texten skall läsas med bl.a. använda förkortningar. För fullständig information hänvisas till bibliotekens exemplar av boken. Nedanstående finns också i den stora sökfilen.

Det medeltida Upplands-Bro

Ur Det medeltida Sverige - 1:7 Attundaland Bro härad

Utgiven av Riksantikvarieämbetet 1992. *Sigurd Rahmqvist, Olle Ferm, Mats Johansson.*
/dms/dms-inl.htm

UKF:s [Startsida](#) [Hela texten i pdf-filen](#)

Det Medeltida Sverige är ett topografiskt och historiskt uppslagsverk.

*Projektet DMS var inte avslutat när Riksantikvarieämbetet tog sin hand från det. Viss forskning bedrivs nu inom Upplandsmuseet. Framtiden för projektet tycks oviss. En av de senast framställda delarna behandlar **Attundaland**. Den 387-sidiga boken behandlar **Bro härad**, Adelsö socken, Färingsö tingslag och Sollentuna härad.*

Här återges det som gäller socknarna [Bro och Stockholms-Näs \(dvs. Kungsängen\)](#). Texten finns i en sökbar PDF-fil som än så länge endast tar med Bro och Kungsängen. Det är högst osäkert om Håtuna och Håbo-Tibble någonsin kommer att färdigställas.

Här ges den viktigaste informationen om hur texten skall läsas med bl.a. använda förkortningar. För fullständig information hänvisas till bibliotekens exemplar av boken. Nedanstående finns också i den stora sökfilen.

II

Inventeringen av 1500-talets kamerala material bygger på de i Kammararkivet förvarade landskapshandlingarna, från de äldsta, omkring 1540, fram till omkring 1570. Slutåret varierar något beroende på materialtillgången. Exakt uppgift om vilka handlingar som ligger till grund för bearbetningen framgår av förteckningen över "Använt UH-material" (UH = Upplands handlingar). Landskapshandlingarna har kompletterats med Frälse- och rusttjänstlängderna från 1562. Däremot har tiondelängder som regel inte utnyttjats utom för att fastställa den kyrldiga indelningen. Inte heller längderna Gärder och hjälper 1535, KA, har använts, då de uppgifter som de lämnar om lokala förhållanden många gånger förefaller osäkra.

Uppgifterna redovisas enligt ett fast schema med ett antal starka förkortningar (se förkortningslistan):

1) *jordnatur och antal kamerala enheter* återges med halvfet stil, ex "1 sk" = ett skattehemman.

2) *jordetal* (om sådant finns), dvs enhetens storlek och kamerala värde uttryckt i markland:
öresland: örtugland: penningland.

1 markland	8 öresland	24 örtugland	192 penningland
	1 öresland	3 örtugland	24 penningland
		1 örtugland	8 penningland

.....

En gård med jordetalet tre öresland och fyra penningland redovisas 0:3:0:4. 1 de fall penningland eller örtugland och penningland saknas, markeras de inte: ex tre öresland = 0:3; däremot ett

markland = 1:0.

I vissa områden av de delar av Sverige där jordetal finns uttrycks gårdarnas jordetal i skiftande kombinationer i de olika årgångarna av kronans jordeböcker. Av redovisningstekniska skäl har det därför i sådana områden blivit nödvändigt att använda ett och samma uttryckssätt över hela undersökningsperioden. För de i detta häfte behandlade delarna av Uppland, där uttryck i mark- och öresland är det vanligaste, har det fallit sig naturligt att räkna om jordetalet till så stora enheter som möjligt. Exempelvis har en gård, som i somliga längder anges till 0:0:11½ och i andra till 0:3:0:20, i bearbetningen redovisats med 0:3:2:4.

Om det i samma by finns flera enheter av samma jordnatur, anges jordetalet för varje gård, ex “**2 sk**, 0:4 + 0:4.

I byar med flera än en gård redovisas gårdarna i fallande storleksordning, inte efter jordeböckernas ordning.

3) *årtal*. Om inga årtal nämns innebär det, att uppgifterna om gården (motsvarande) är oförändrade under hela den period som täcks av de använda landskapshandlingarna. Ett enstaka årtal som föregår jordnaturen, ex “1548 **1 aoe**”, anger att gården uppträder första gången detta år och sedan finns perioden ut. Finns en gård enbart en del av perioden, anges de år den existerar, ex “1555—65 **1 sk**”. “1544 (endast)” innebär att den redovisas endast detta år.

4) vid förändringar i jordetalet anges det år, då förändringen sker, följt av det nya jordetalet, ex “**1 sk**, 0:2, 1558 0:3”, vilket visar, att gården anges till två öresland från periodens början och till tre öresland från 1558 till dess slut. En tillfällig förändring med tillbakagång till det ursprungliga jordetalet markeras med (), ex “**1 sk**, 0:2 (1558 0:3)”, vilket betyder två öresland hela perioden med undantag för år 1558.

Samma system används vid *förändringar i jordnaturen*, ex “**1 ky**, 1566 **1 aoe**, 1:0”, vilket innebär att enheten från att ha varit kyrkohemman från periodens början, 1566 övergår till ett arv och eget-hemman. Jordetalet är hela tiden detsamma.

Uttrycket “som 1558 delas på” innebär, att delningen (förändringen) uppträder i jordeboken första gången det året, inte att själva delningsprocessen kan beläggas det året. I de fall det kan iakttas hur delningen har gått till, anges det särskilt.

5) utjord redovisas med jordetal under sitt geografiska namn med angivande av den gård till vilken den hör. Under huvudgården finns en hänvisning till utjordens geografiska namn. För årtalen se punkt 4: märk dock att “**1 skuj**, 0:2 till Åby, 1546 till Överby” innebär, att utjorden, som hela tiden är två öresland, från periodens början tillhör Åby men från 1546 till periodens slut tillhör Överby. Frälsets utjordar redovisas normalt inte i landskapshandlingarna.

6) *kyrkoj ord och arv och eget-jord* saknar ibland uppgift om jordetal. I förteckningen över “Använt UH-material” för respektive avsnitt anges, när jordetal saknas för dessa jordnaturer. Detta markeras inte särskilt i redovisningen av varje gård. Exempelvis “**1 ky**, 0:4” betyder att ett kyrkohemman redovisas under hela perioden och att jordetalet är 0:4, när det förekommer. Ingår jorden i ett rättardöme anges detta inom parentes, ex “**1 ky**, 0:5. (Nyvla rd)”. Under Nyvla meddelas vilka år rättardömet ägde bestånd och vad det omfattade.

7) *frälsejord* saknar jordetal i landskapshandlingarna, men jordetal finns för vissa områden i Frälse- och rusttjänstlängderna (FoR). Uppgift om vilken adelsperson, som uppbär räntan (inte

alltid = ägaren), redovisas inom parentes efter jordnatur och jordetal med angivande av det första år uppgiften uppträder. Tillkommer under perioden en ny innehavare av räntan, anges det år förändringen sker. Ränteinnehavaren anges i det här aktuella området i FoR, där dock Bro socken saknas, och i UH 1545 för Eds, Järmla och Sollentuna socknar, i övriga socknar bara undantagsvis i UH. Av redovisningstekniska skäl är uppgifterna ur FoR inarbetade i UH-notiserna utan att detta särskilt anges, ex “**1 fr**, 0:4, (1545 Per Brahe, 1562 Lars Fleming)” betyder att Upplands handlingar redovisar hela perioden ett frälsehemman, som i Frälse- och rusttjänstlängderna från 1562 har jordetalet 4 öresland. 1545 uppbär Per Brahe räntan, men i Frälse- och rusttjänstlängderna 1562 och perioden ut är Lars Fleming ränteinnehavaren.

8) summa jordetal. När byn består av två eller flera enheter anges summan av byns jordetal. Motsvarande uppgift finns inte i det kamerala materialet. Summan, som alltså är resultatet av en bearbetning, avser det första och det sista året under undersökningsperioden, då en summa kan beräknas; (om det första året har endast en mantalslängd e dyl, kan det inte användas, och det tidigaste året med en årlig ränta måste väljas). Är summorna olika de två åren anges det senaste årets inom

(); mellanliggande förändringar redovisas som regel inte. I summan har inräknats jordetalet för kyrko-, arv och eget- och frälsejord enligt vad som angetts under punkt 6 och 7. Jordetalen för frälsejorden är, som ovan meddelats, tagna ur Frälse- och rusttjänstlängderna från 1562 men inräknas ändå i jordetaissumman för både det första och sista året av undersökningsperioden.

III

Inventeringen av medeltidsmaterialet bygger på Ortnamnsarkivets i Uppsala excerpter, vilka kompletterats med annat källmaterial. Till medeltidsmaterialet räknas även källor från perioden 1540—1570, som inte redovisas under UH-notiserna. Av medeltidsmaterialet redovisas i form av kortfattade register de uppgifter om en ort som direkt eller indirekt berör jorden, såsom läge, avkastning, ränta, organisation, förvaltning och ägande.

I de fall en handling endast bevarats i avskrift, finns den ofta i flera exemplar i olika samlingar. Hänvisning sker här endast till den avskrift som använts som underlag för regesten; uppgifter om övriga avskrifter kan sökas i Diplomatariekommitténs samlingar.

Den marklandsvärderade *jordens storlek* anges på samma sätt som jordetalen i det kamerala materialet. Omräkningen till större enheter har dock inte skett, utan jordetalet återges på det sätt det finns i källan, ex “0:11” fastän det omräknat ger 1:3.

Vid försäljning och köp anges inte *köpeskillingen*, även om uppgift om den finns i dokumentet i fråga. Däremot anges eventuell *penningsränta*. Myntenheten är mark med underavdelningarna *öre*, *örtug* och *penning*, mellan vilka samma relationer gäller som mellan de olika jordetalen (se ovan). Penningräntan anges därför på samma sätt som jordetalen, dock med tillägget pengar (pn) — 1:3 pn betyder således 1 mark och 3 öre pengar.

Personnamn (förnamn) återges som regel i normaliserad form, ex Anders för Andreas, Nils för Nisse. För en och samma person används genomgående samma namnform, oavsett om hans namn växlar i källorna. De latinska formerna återges med motsvarande svenska namn.

Släktnamn återges inom (), om det inte burits av personen själv. Namn som senare blivit verkliga släktnamn, ex “Oxenstierna”, ges stor begynnelsebokstav. Stor bokstav ges även konstruerade namn som vunnit hävd, ex “(Pukehorn)”, och sådana som utretts i ÄSF eller annan personhistorisk litteratur, ex “(Gumsehuvud)”. Liten bokstav ges rent sigillbeskrivande namn, ex

“(skyskura)”, “(kvadrerad sköld)”.

Titlar återges inte annan än när de behövs för att identifiera en person eller har betydelse för förståelsen av en viss uppgift.

Släktskap mellan i registerna omnämnda personer anges, när det har betydelse för sammanhanget. Den uppgiften finns ofta inte i den aktuella handlingen utan har normalt hämtats ur gängse genealogisk litteratur, som regel utan att källan särskilt redovisas.

Hänvisning till andra orter görs a) till orter inom samma socken med enbart ortnamn, b) till övriga med ort- och sockennamn; upplysning om till vilket härad de senare hör, ges i ortregistret.

Käll- och litteraturhänvisningar sker genom användande av förkortningar (se s 000), följda av 1) för källpublikationer med numrerade handlingar: handlingens ordningsnummer eller (om handlingarna inte är genomgående numrerade) delnummer: ordningsnummer, 2) i samtliga övriga fall: sidnummer.

Citering: “ “ används när ett citat återges ordagrant med bibehållen stavning, “ när det återges med normaliserad stavning och form men ändå ansluter sig till den direkta ordalydelsen. Upplösta förkortningar markeras inte.

Frågetecken används för att ange att den lämnade uppgiften i något avseende är osäker. Det används:

- 1) i stället för årtal = årtalet är okänt, ex “? Sten Sture . .
- 2) efter årtal = årtalet är osäkert, ex”... köpts av skatten 1 549(?)”.
- 3) före källhänvisning = osäkert om källans namnform avser den ort den identifierats med, ex “**Boda** 1490 i *Bodha* (?ULdb s 20)”,
- 4) före ortnamn i modern form = osäkert om orten avses, ex”... bönderna i ?Risten (*Risly*— ...) . .
- 5) efter direktcitrat = osäker läsning, ex “1538 ... Bozgubbe(?) (UH 1540:5)”,
- 6) framför begrepp eller hel sats = osäkert påstående, ex “Ingeborg av Tånga, ?hustru till Filip Karlsson”.

.....

Exempel och kommentarer

Järfälla socken

Redovisningen av Järfälla socken bygger på Upplands handlingar (UH) från 1538 till 1572 och Frälse- och rusttjänstlängderna för 1562 (FoR), vol 2. Uppgift om vilket UH-material, som utnyttjats framgår av förteckningen “Använt UH-material”.

Endast för Björkeby tolkas hela artikeln. För övriga exempel förklaras enbart de uttryck som inte förekommit tidigare. (Se forts i boken)

Bro härad

- 1298 Brohundære (DS 1240, avskr).
 1311 prouincia Bro (DS 1818).
 1314 *Prouincia Brohundære* (DS 1946, avskr).
 1315 *medietate ... provincia Brohundare* (ST 185, avskr).
 1361 *Brohaluahundare* (DS 6475).
 1382 *i Bro hæeradhe* (UUBP I 0/ I 1).

Omfattning: Bro härad omfattar under medeltiden Bro, Låssa, Stockholms-Näs och Västra Ryds socknar, vilka utgör 'Brohalvahundare'; den andra halvan är Färingö tingslag.

Kameral indelning: Skattejorden i Bro härad är i UH 1535:1, 1540:1, 1540:8, 1541:5 och 1542:8 indelad i tre åttingar i följande ordning: Rydbo, Bro och Näs. I några av längderna har åttingarna felaktigt betecknats socknar. UH 1541:17 har en delvis ofullständig åttingslista med Rydbo åtting, slutet av Bro och hela Näs åtting. Från 1543 står skattejorden ordnad under respektive socken.

Bro åtting omfattar jord i Bro, Låssa, Stockholms-Näs och Västra Ryds socknar, Rydbo åtting bara Västra Ryds socken och Näs åtting bara Stockholms-Näs sn. Den exakta fördelningen av skattejorden på de olika åttingarna framgår av nedanstående sammanställning. För jordetal per åtting se sid 40.

Rydbo åtting (*Rydbo otting*) - Västra Ryds sn: Lerberga, Sundby, Svedjesta, Tibble, Torsätra, Tranbygge och Örsta. **Bro åtting** (*Broo otting*) - Bro sn: Bro-Lövsta, Klint, Klöv, Råby, Skysta, Skällsta och Önsta - Låssa sn: Toresta - Stockholms-Näs sn: Berga - Västra Ryds sn: Nibble. **Näs åtting** (*Nässz otting*) - Stockholms-Näs sn: Berga, Frölunda, Tibble och Ålsta. Äldsta belägg ur UH 1535: 1.

Administrativ indelning, judiciella och kyrkliga förhållanden samt **hem. man- och jordetal**, se inledningen ovan.

jfr AF 1: 1 s 30 f, 260 - 3, AL I s 167 f, 171, 180 - 7, DoSk s 214 - 8, SU s 366 f, UpTerr s 63, 112, 123, 161.

Bro socken

- 1100- talets slut(?) in *parrochia Bro* (VåKljb f 59, avskr).
 1286 in Bro (DS 913).
 1294 in *parochia Bro* (DS 1103).
 1305 ecclesijs Bro (DS 1454).
 1382 innan *Bro sokn* (UUBP 2/2).

Omfattning: Socknen har under medeltiden och 1500-talet samma omfattning som den nuvarande (1950).

Kyrkan: I slutet av 1100-talet uppfördes en romansk gråstenskyrka med avsmalnande långhus och smalare kor av okänd utformning. Ingången, som låg i långhusets sydvästra del, är ännu bevarad, ehuru något förändrad. Under folkungatid förlängdes kyrkan åt öster med ett

långt kor med samma bredd som långhuset och på norra sidan uppfördes en sakristia. Mot 1400-talets slut vidgades kyrkan åt väster med en travé och i anslutning till utvidgningen byggdes ett vapenhus mot söder. Under den andra hälften av 1400-talet genomfördes även en valvslagning. Invändiga mått på det ursprungliga långhuset ca 9 X 8 meter.

På 1700-talet togs fönster upp på kyrkans nordsida och övriga fönster vidgades, en ingång anordnades i väster, det ursprungliga taket sänktes, den medeltida sakristian togs bort och en ny uppfördes intill kyrkans östra gavelmur. Renoveringar och restaureringar utfördes omkring 1840, 1914 och 1946-47.

	sk	kr	krt	ky	bi	se	klakl	skokl	aoe	fr	frt
Bro.Lövsta	1(2)									0(2)	
Finnsta	0(1)			1(0)				1(0)		0(1)	
Husby		8(0)	9(0)							0(8)	0(8)
Härnevi				3(3)			3(3)			2(2)	
Jursta				0(1)					1(0)		
Klint	1(1)										
Klöv Kvista	1(1)									3(3)	
Råby	1(1)										
Skysta	1(1)									1(1)	
Skällsta	1(1)										
Spånga					1(0)	0(1)				2(2)	
St.Ullevi										4(4)	
Vallby									0(1)	2(0)	
Önsta	1(1)										
Summa	7(9)	8(0)	9(0)	4(4)	1(0)	0(1)	3(3)	1(0)	1(1)	14(23)	0(8)

Jordetal för olika jordnaturer 1538/40

Frälsejorden uppskattad med ledning av medeltida uppgifter, där sådana finns.

sk kr ky bi/se kl aoe/fr summa jt

Bro-Lövsta	1:5						1:5
Finnsta	1:6		0:1:1		0:5		2:4:1
Husby		7:4					7:4
Härnevi	2:4:2:4 ₁)		3:5:0:4		2:1:1:4	1:4:1:4 (?) ²)	10:0(?)
Jursta						1:5	1:5
Klöv	1:0						1:0
Kvista						2:0	2:0
Ryby	0:1:1:4						0:1:1:4
Råby	2:4						2:4
Skysta	1:0:1:4					0:3:0:4 (?)	1:4(?)
Skällsta	1:3						1:3
Spånga	1:1:1			0:3:1:4		1:0:0:4 (?) ³)	2:5(?)
Ullevi, Lilla	2:0:1						2:0:1
Ullevi, Stora						3:0 ₄	3:0
Vallby						1:3:2	1:3:2
Önsta	4:0						4:0
Summa	19:2:1:4	7:4	3:6:1:4	0:3:1:4	2:6:1:4	11:0:2:4 (?)	44:7:2:4 (?)

¹ Häri ingår jt för skattegården Klint

² 2 fr; medeltida uppgifter saknas

³ 2 fr

⁴ 4 fr

Kyrkan har en rikt ornerad dopfunt av mälarsandsten i två stycken (cuppa och fot) från 1100-talet, en sanctusklocka från ca 1300, en trärelief från 1400-talets slut (troligen från ett altarskåp utfört i Sverige), ett medeltida altarbord av sten med skiva av rödaktig kalksten och ett altarskåp från ca 1520, tillverkat i Bryssel. Framför ingången i väster ligger en medeltida gravhäll av kalksten utan inskrift. En kalk från 1513, tillverkad för det 'större prästbrödraskapet', stals I 808. (SvK U VII: 1)

Vid reformationen framtogs kyrkan en oförgylld kalk med patén, vägande 1 lödig mark, 1½ lod och 1 kvintin (Källström s 160).

Kyrkby saknas.

1331 har Bro kyrka 0: 19 'gammal jord' och 0: 7 'ny jord', ärkebiskopsbordet 1:0 i Bro sn (DS 2819).

1382 utfärdas vid Bro kyrka fastebrev från häradsting med Bro hd (UUBP 10/11).

Runstenar: U 617-19 Bro kyrka (619 fragment), 620 Finnsta (skadad), 621 - 22 Härnevi (fragment resp skadad), 623 jursta, 624 Stora Ullevi, 625 Välla tå, nu Säbyholm, Låssa sn (skadad). Efter publiceringen av Upplands runinskrifter (U) har ett runstensfragment påträffats vid kyrkan (Fv 1973 s 191).

Bro socken

Okänd ort

1100-talets slut(?) har Fogdö kloster ½ öre i Bro socken (VåKljb f 59).

Brogård Se Husby 1545.

Bro Lövsta (nu Lejondal)

1344 *in Løstum* (DS 3837), 1439 *i Broløsta* (RAp 26/6) 11 1, 0 b.

UH 1 **sk**, 0:7.

1 **skuj**, 1554 I **st**, 0:4:1:4, till Klöv 1540-53.

1 **skuj**, 0:1:1:4 till Klöv, från 1554 till Berga, Stockholms-Näs sn.

1550 1 **kyuj**, 1556 1 **seuj**, **0: 1: 2**, till klockaren i Låssa sn 1550-57.

1552 **3 fr**, 1566 **2 fr**.

Summa jt 1:5 (1:6:2).

1344 har ärkebiskopsbordet ½:0, som räntar 4 pund korn och 1:0 pn och ligger under Munsö gård (DS 3837).

1439 byter Mats Nilsson (tre vädurhorn) till sig ½:0 av ärkebiskop Nils Ragvaldsson (SMR 931 - 32; se Ådö, Låssa sn).

1440 är Arvid i B faste vid lagmansting i Sigtuna med Bro hd (SMR 1102).

1444 säljer Gustav Uddsson (2 färlor) med samtycke av sin hustru Lucia Pedersdotter 0:6:1 i B och 0:4½- i Finnsta, varav 1:0 är Gustavs morgongåva till Lucia, till ärkebiskop Nils Ragvaldsson (RApp 9/10, RAp 1445 23/4).

1451 ges av ärkebiskop Nils (död 1448) köpgods 0:6:1, som räntar 4 pund kom, till en prebenda vid Uppsala domkyrka (RAp 27/12).

1454 byter ärkebiskopsbordet till sig 0:6:1 av S:t Eskils och I 0 000 riddares prebenda i Uppsala domkyrka (Rap 10/7; se Ekeby, Låssa sn).

Finnsta

1444 *i Findzstadom* (RApp 9/10), 1451 *in Finzstadha* (Rap 27/12) - 11 I, 0 a.

UH **2 skuj**, 1:1 till Klöv + 0:5 till Råby, 1554 1 **sk**, 1:6 med skuj i Härnevi.

1540 - 57 **1 ky**, 0: 1: 1; lagd till fr i F från 1566.

1540 - 50 **1 skokl**, 0:5, 1566 **1 fr**; jt endast 1541.

Summa jt 2:4: 1.

1444 säljer Gustav Uddsson (2 färjor) 0:42- till ärkebiskop Nils Ragvaldsson (RApp 9/10, RAp 1445 23/4; se Bro-Lövsta).

- 1451 ges av ärkebiskop Nils (död 1448) köpgods 0:412-till en prebenda vid Uppsala domkyrka. jorden räntar 14 spann korn och 0:5 pn. (RAp 27/12; se Ekeby, Låssa sn)
- 1454 byter ärkebiskopsbordet till sig 0: 41.- av S: t Eskils och 1 0 000 riddares prebenda i Uppsala domkyrka (RAp 10/7; se Ekeby, Låssa sn).
- 1489-1503 har Sko kloster en landbo, som räntar IS spann korn och 0:5 pn (Aspviks rd) (SkoKljb s 52).
- 1541 har Bro kyrka 0:0:4, som räntar 9 spann korn, och Sko kloster 0:5, som räntar 18 spann korn, 0:5 pn, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).
- 1549 har kyrkojorden (0:0:4) utsäde till 7 spann, äng till 6 lass hö, god skog men inget fiskevatten (UH 1549:3).
- Husby**
- 1286 *in Hoæsbÿ in Bro* (DS 913), 1304 *in Thorp Huæsbÿ Broo* (DS 1436), 1310 *in Husaby Bro* (DS 1693), 1315 *in Broo* (DS 2032, avskr), 1545 Kongs Huseby (UH 1545:14 f 81v) - 10 I, 9 a.
- UH **8 kr**, 1566 **8 fr**, 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7; jt endast 1540 (1566 Anders Sigfridsson/Rålamb/).
9 krt, 1542 **8 krt**, 1566 **8 frt** (1566 Anders Sigfridsson/Rålamb/); 1540 uppges två av torpen tillsammans vara 0:4.
 Summajt 7:4 (eni summering i UH).
- 1286 byter kung Magnus bort ½:0 kronojord till ärkebiskopen och Uppsala-kyrkan (se Ostansund, Munsö sn) (DS 913).
- 1304 överlämnar ärkebiskop Nils ½:0 i 'Torp Husby Bro' till kronan (se Stav, Färentuna sn) (DS 1436).
- 1310 stadfäster kung Birger sin fader Magnus godsbyte med Uppsala-kyrkan. Den jord Uppsala-kyrkan 1304 fråntogs, bla ½:0 H, skall återgå till domkyrkan. (DS 1693) Kyrkans innehav av jorden i H stadfästs även av hertigarna Erik och Valdemar (DS 1699).
- 1315 får hertig Erik vid skifte med kung Birger och hertig Valdemar uppbörden från 8:0 'i Bro' under fem år (ST 185, DS 2032).
- 1344 har ärkebiskopsbordet ½:0 'i Torp', som räntar 4 pund korn och 1:0 pn och ligger under Munsö gård (DS 3837).
- 1355 pantsätter kung Magnus 'Husby Bro' till riddaren Nils Eriksson (DS 6742, 6975 vid).
- 1530 och 1533 uppbär kronan 2 läster, I pund kom och 14½ pn från H (HH I I s 36, 49).
- 1531 förlämnar Gustav I H till Jakob Fleming; räntan är 2 läster korn och 17:0 pn (GR 7 s 420).

1545 är 'kronobyn Kungs-Husby' förlänad till Botvid Larsson d ä (Agnhammars-ätten).¹⁰
Den övertas vid Botvids död (1550) av hans änka, Karin Svensdotter (Kart), som har den till 1557. Kronan överlåter 1558 byn till Erik Nilsson (Schack av Skylvalla).

1563/65 övertar Anders Sigfridsson (Rålamb) H, som nu övergår till frälse mot rusttjänstplikt för innehavaren. Räntan från 'kronans by H' med underliggande torp är 1565 27 pund 5 spann korn. Anders bygger sedan sin sätesgård i H och ger den namnet Brogård. (GR 22 s 194, 28 s 353, UUBP 1565 I 0/1 0, AF 1 s 565)

1566 har de åtta gårdarna utsäde till 2½, pund och äng till 30 lass vardera (UH 1566:4A).

Härnevi

1100-talets slut(?) *Hernawij* (VäWjb f 59, avskr), 1538 *Hernewij* (UH 1538:2) - 11 I, 0 a -jfr Klint

UH **1 stuj**, 1554 **1 skuj**, 0:0:1:4 till Sundby, Västra Ryds sn, 1554 till Klint.

1 stuj, 1554 **1 skuj**, 0:2:2 till Berga, Stockholms-Näs sn, 1554, till Finnsta.

2 ky, 0:7:2, 1569 0:7:1:4 + 0:7:1:4.

1538-55 **1 ky**, 1:6, 1549 1:5:2 (*Prestebordeth* UH 1538:2, *Prestagården* UH 1542:8).

3 klakl, 1542 **3 sp**, 1551 **3 aoe**, 1566 **3 kl**, 0:5:2:4, 1557 0:6:2:4, 1566 0:6, 1567 0:6:0:6 + 0:5:2:4, 1566 0:6, 1567 0:6:0:6 + 0:5:2:4, 1566 0:6, 1567 0:6:0:6 (öde 1567).

(Härnevi rd)

1541, 1549 - 55 **1 kyfjäll** (1 549 - 50 **2 kyfjäll**) 1549 - 55 **3 kyäng**.

2 fr, 1542 **1 fr**, 1566 **2 fr** (öde 1566).

Summa jt 6:1:2:4 (6:2:1:6 inkl prästgården).

1100-talets slut(?) har Fogdö kloster 4 -örtug (VÅKlj b f 59).

1538/41 räntar kyrko- och klosterjorden enligt vidstående tabell.

Sockenkyrko- och klosterjorden i Härnevi 1538 / 1541 (UH 1538:2)

	1538 1)					1541 1)			
	avrad korn ky/kl	präst	pn	geng pn	dv	jorde- tal	avra d korn	pn	dv
ky 2)		5 pd	0:14		8	0:14	4 pd	0:14	6
ky	11 sp	20 sp	0:4	0:4	8	0:7:2		1:0	6
ky	16 sp 3)		0:4	0:4	4)	0:7½	4 pd	1:10:1	6
kyfjälls)							½ pd	0_	
klakl	3 pd		0:6	0:4		0:5:2:4	3 pd	0:5:2:4	
klakl	3 pd		0:6	0:4		0:5:2:4	3 pd	0:5:2:4	
klakl	3 pd		0:6	0:4		0:5:2:4	3 pd	0:5:2:4	

1) 1538 är fordringen 4 hästar för var gård, 1541 4 biskops- och 2 kungshästar; fjällen saknar fodring. 2) jorden kallas 1538 'prästbordet'. 3) 11 sp till Bro kyrka, 5 spann till Låssa kyrka.

4) Gården räntar därtill 0:3 pn till sockenkyrkan, vilket kan vara avlösning av dagsverksplikten. 5) Besås vartannat år och räntar då ½ pund korn.

geng pn = gengärdspengar, dv = dagsverken

1549 har prästgården utsäde till 4 pund, det andra året 5 pund, äng till 100 lass hö, god skog till timmer, klent mulbete och litet fiskevatten. Av sockenkyrkojorden i övrigt har den större gården utsäde till 4 pund, äng till 40 lass, ingen skog, klent mulbete och inget fiskevatten, den mindre har utsäde till 3 pund 3 spann, äng till 40 lass, god skog, klent mulbete och litet Fiskevatten; 3 ängstegar ger årligen 12 lass hö och räntar -y.O pn; 2 fiällar har utsäde till 5 spann och räntar vartannat år ½ pund till prästen. (UH 1549:3)

1552 har de tre arv och eget-gårdarna tillsammans utsäde till 7 pund och äng till 90 lass hö, 1553 uppges en av gårdarna ha utsäde till 2 pund (1 554, 1556 19 spann) och äng till 30 lass. (UH 1552:17, 1553:23, 1554:26, 1556:10)

1555 uppges att kyrkoherden i Bro, herr Lars, har prästgården, de tre ängstegama och fjällen fritt (UH 1555:8). 12

Härnevi rättardöme omfattar 1549-51 Danvikens hospitals (tidigare Klara klosterns och S:t Örjans hospitals) jord i Härnevi, denna sn, i Vallby, Håbo-Tibble sn, i Antuna, Bisslinge och Sättra, Eds sn.

Jursta

1301 *de Juristum* (DS 1339), 1450 *i Jwrista* (UUBP I 1/1) - 11 I, 0 a.r

UH 1 **aoe** (1541 I ky), 1566 I **ky**, 1:5 (1541 1:4:1). (Torresta rd)

1301 är jarl från j faste vid allmänt ting i Uppsala (DS 1339, se DMS 1:2 s 26).

1382 byter Bojonsson (Grip) bort 0:0:4 till 0 lof Haraldsson (Lossa-ätten) (UUBP 2/2; se Ekeby, Låssa sn).

1450 säljer Ingegerd Birgersdotter (Lossa-ätten) med sin make Nils Mickelssons (?Örnflycht) samtycke 0:0:4 till Knut Haraldsson i Säby, Låssa sn (UUBP II/ 1).

1450 (omkr) ger Sten Pedersson (Stallare) på Lindholmen, Orkesta sn, 0: 13 till Bro kyrka, från vilken Gustav I före 1540 återbördar jorden (AoE 29 A, UH 1540:13).

1540 uppges att arv och eget-gården tidigare legat under Bro **kyrka**, som fått det av Sten Pedersson på Lind-holmen (UH 1540:13). 1541 anges gården vara 0:12:1 och ränta 5½ pund korn, 0:12:1 pn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2A). 1543 har gården utsäde till 6 pund, äng till 40 lass hö, god skog och mulbete men inget fiskevatten (UH 1543:18).

Klint

1540 *Klithegården* (UH 1540:1), 1556 *Klinta* (UH 1556:18), 1572 *Klinnt* (UH 1572:2) — Kären del av Härnevi by (Sandén 1984 s 23).

UH 1 **sk**, 2:1:2 med skuj i Lilla Ullevi och från 1554 i Härnevi.

1561 uppges Staffan i K vara gästgivare i Bro socken (UH 1561:12).

Klöv

1404 *i Kleff* (SD 443) — 11 I, 0 a.

UH 1 **sk**, 1:0 med skuj i Bro-Lövsta och Finnsta 1540—53 och i Lilla Ullevi från 1554.

1404 säljer Gotskalk Bengtsson (Ulv) 1:0 och Ådö, Låssa sn, till ärkebiskop Henrik Karlsson (SD 443).

1439 byter Mats Nilsson (tre vädurhorn) till sig 1:0 med underliggande torp av ärkebiskop Nils Ragvaldsson. (SMR 931—32; se Ådö, Låssa sn).

1486, 1490 och 1493 omtalas Olof Ingemundsson i K (StTb II:2 s 147, ULdb s 11, 90).

1496 testamenterar Margareta Olofsdotter 'godset' K till sin make Skering Larsson (lilja), samtidigt som hon sätter K som säkerhet för betalning av skulder (RAp 15/8; se Ådö, Låssa sn).

1529 deltar Arvid, bonde i K, 'på menige landsens vägnar' vid riksdagen i Strängnäs (GR 6 s 178).

Kvista

1540 *Qwijsta* (UH 1540:1) — 11 I, 0 a.

UH 3 fr; 1 öde 1568.

1553 upplåter Erland Pedersson (Bååt) tre gårdar i K och jord i *Holm, Låssa sn. De tre gårdarna är tillsammans på 2:0 och räntar 1 läst korn och 2:0 avradspn. (UUBp 26/3; se *Holm, Låssa sn)

Lejondal Se Bro-Lövsta.

Prästgården Se Härnevi.

Raskeboda

1543 *Raskeboda* (UH 1543:14) — 10 I, 9 b. UH 1542—43 1 krt.

Ryby

1541 *Rijdbij* (UH 1541:17) — 11 I, 0 a.

UH 1 stuj, 1554 1 skuj, 0:1:1:4 till Skysta, från 1543 till Skällsta.

Råby

1294 *in Raby* (DS 1103) — 11 I, 0 a.

UH 1 sk, 2:0 med skuj i Finnsta 1540—53.

1 stuj, 0:4, 1554 0:4:1, 1566 0:4.

Summa jt 2:4.

1294 testamenterar Jakob, småsven hos Bengt Bosson (Bengt Bossons ätt), en dyna och en säng, som förvaras hos Halvdan i R, till Kettil Klohammar och hans hustru Cecilia i Uppsala (DS 1103).

1440 är Björn i R faste vid lagmansting i Sigtuna med Bro hd (SMR 1102).

1490 är Hans i R nämndeman vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 90).

Skysta

1382 *i Skyystom* (UUBp 10/11), 1486 *i Skyesta* (StTb II:2 s 147) — 11 I, 0 a.

UH 1 sk, 1:0:1:4.

1 fr med stuj i Ryby 1539—42.

1382 är Ragvald i S faste vid Bro häradsting (UUBp 10/11).

1486 och 1490 omtalas Hemming i S, 1490 även Jon i S (StTb II:2 s 147, ULdb s 11 f).

1528 ärver Kristina Nilsson (Gyllenstierna) en utjord, som räntar ½:0 pn (Viby rd) (E 2739 f 10v, 42; se Viby, V Ryds sn).

1560 ärver Svante Sture en utjord efter sin mor Kristina Nilsson (Gyllenstierna) (RAp 1/10, E 2739 f 1v). Jorden upptas i Svantes jordebok 1561/65 med räntan ½:0 pn (Viby rd) (ShS I 158 a, b).

1382 i *Skcellistom* (UUBp 10/11), 1490 i *Skellista* (ULdb s 11)—11I,0a.

UH **1 sk**, 1:3 med skuj i Lilla Ullevi, 1540—53 även stuj i Lilla Ullevi, från 1543 stuj/skuj i Ryby.

1382 är Olof i S faste vid Bro häradsting (UUBp 10/11). 1490 ingår Mats i S i nämnden vid lag-mansting med Bro hd (ULdb syl).

Spånga

1167—85 in *Spangum* (?DS 63 odat), 1382 i *Spanga* (UUBp 2/2), 1410 i *Spangom* (SD 1232) — 11 I, 0 a.

UH **1 skuj**, 1:1:1, 1556 1:1 till Toresta, Låssa sn.

1 bi, 1539 **1 se**, 0:3:1:4, 1556 0:3:0:4. (Ekhammars rd)

2 fr.

Summa jt 1:4:2:4 (1:4:0:4).

1167—85 utfärdar kung Knut (Eriksson) skyddsbrev för vad munkarna i Viby äger, bl a en halv örtug i S, vilken Klemens och Igul givit (?DS 63).

1382 byter Bo Jonsson (Grip) bort 0:0:10 till Olof Haralds-son (Lossa-ätten) (UUBp 2/2; se Ekeby, Låssa sn).

1410 säljer Margareta Olofsdotter i Kolhammar, Odensala sn, 0:0:11 i S och jord i Stora Ullevi till sin bror Jöns Olofsson (SD 1232).

1445 säljer Gertrud Pedersdotter (?horn), änka efter Bir-ger Olofsson (Lossa-ätten), 0:0:10 till ärkebiskop Nils Ragvaldsson (RAp 22/4; se Ekeby, Låssa sn).

1451 ges av ärkebiskop Nils (död 1448) köpgods 0:0:10, som räntar 2 pund korn och 1:0 pn, till inrättande av en S:t Eskils och 10000 riddares prebenda i Uppsala domkyrka (RAp 27/12; se Ekeby, Låssa sn).

1454 byter ärkebiskopsbordet till sig 0:0:10 av S:t Eskils och 10 000 riddares prebenda i Uppsala domkyrka (RAp 10/7; se Ekeby, Låssa sn).

1470 byter Sten Pik till sig en gård i S av Arvid Trolle (ATJb s 141 f; se Stora Ullevi).

1487 uppger Arvid Trolle att han till Sten Pik bytt bort en gård, som räntar 2 pund korn och 0:6 pn (UUB, X 240 Trolle).

1530 ärver Bengt Nilsson (Färla) en gård, som räntar 3 pund korn, '—2:0 pn och 1 får (UUBp, BhSp 1/11).

1533 se Ekhammar, Stockholms-Näs sn.

1538/41 uppges det forna ärkebiskopsbordet i Uppsala ha 0:0:10,5, som 1538 räntar 2 pund korn, 0:0:10½ avradspn och 4 hästar. 1541 anges räntan till 2 pund korn, 0:0:10 pn, 3 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)

1539 uppges S:t Eriks-gården (bi) ha utsäde till 12 spann (1544—45 2 pund), äng till 8 lass hö 15 (1545 16 lass), god skog till vedbrand och gårdslan, gott fiskevatten 'så att det hjälper sig' (Ekhammars rd) (UH 1539:6, 1544:4, 1545:2).

***Thorp** Se Husby.

Ullevi, Lilla 1540 i *Wllewij* (UH 1540:1) — 11 I, 0 a.

UH 2 **skuj**, 0:4 till Skällsta +0:2:2 till Klint.

1 **stuj**, 1554 1 **skuj**, 0:5:2, till Skällsta, från 1553 till Klöv.

1 **stuj**, 0:4 till Berga, Stockholms-Näs sn.

Summa jt 2:0:1.

Ullevi, Stora 1382 i *Vllawi* (UUBp 2/2), 1410 i *Vllawy* (SD 1232) — 11 H, Oj.

UH 4 **fr**; 2 öde 1568.

1382 byter Bo Jonsson (Grip) bort 1:0 till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (UUBp 2/2; se Ekeby, Låssa sn).

1410 säljer Margareta Olofsdotter 0:0:5 och 0:2(?) till Jöns Olofsson (SD 1232; se Spånga).

1470 byter Sten Pik till sig en gård i U och jord i Spånga, denna sn, av Arvid Trolle mot jord på Södertörn. Den av Arvid Trolle bortbytta jorden är hans söner Eriks och Johans arv efter modern Kristina Johans-dotter (Gädda). (ATJb s 141 f; Sjögren s 121 f)

1487 uppger Arvid Trolle att han till Sten Pik bytt bort en gård, som räntar 3 pund, 6 spann korn och 0:9 pn (UUB X 240 Trolle).

1530 ärver Bengt Nilsson (Färla) vid skifte med sin syster Karin Nilsdotter en gård, som räntar 3½ pund korn, 1:0 pn och 1 får (UUBp, BhSp 1/11).

1546 säljer Harald ('av vapen'), prebendat i Uppsala, en gård, som räntar 3 pund, 6 spann korn och 0:7 pn, till Lars Turesson (Tre rosor) och hans hustru Kristina Eriksdotter (Gyllenstierna) (VET II:8 -9 s 157).

Vallby

1438 i *Walby* (RAp 11/5) — 11 I, 0 a.

UH 2 **fr**, 1544 2 **aoe**, 0:5:2:4 + 0:5:2:4, 1550 1 **aoe**, 1:3:2, 1553 1:3 med aoeuj i Vallby, Håbo Tibble sn. (Husby rd, 1550 Körsviks rd)

Summa jt 1:3:2 (1:3).

1438 pantsätter Erik Jönsson (spänne) två gårdar, som tillsammans räntar 7 pund korn och 0:10:2 pn, till Hans Kröpelin (RAp 11/5, SMR 735).

1476 skiftas arv efter Nils Kristiernssons (Vasa, död 1464) och hans hustru Birgitta Nilsdotters (Oxenstierna, död senast 1475) döda barn mellan Johan Kristiernsson (Vasa), bror till ovannämnde Nils, och Iliana Nilsdotter (Oxenstierna), syster till ovannämnda Bir-gitta och representerad av sin make Erik Karlsson (Vasa). På Ilianas lott faller V, som räntar 2 läst korn och 1:0 pn. (RAp 16/6)

1486 omtalas Erik i V (StTb II:2 s 147).

1544 uppges de två arv och eget-gårdarna vara arv efter Ebba Eriksdotter (Vasa, död 1549). 16
De har vardera utsäde till 3 pund, äng till 10 lass hö, god åker och skog men inget
fiskevatten. (UH 1544:16)

Önsta

1382 i *ödnistom* (UUBp 10/11), 1490 i *Önista* (ULdb s 11) — 11 I,0 a.

UH 1 **sk**, 4:0.

1382 är Magnus och Jon i Ö fastar vid Bro häradsting (UUBp 10/11).

1440 är Magnus i Ö faste vid lagmansting i Sigtuna med Bro hd (SMR 1102).

1490 ingår Jakob Månsson i Ö i nämnden vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 11).

1100 - talets slut(?) in *parochia Næss* (VåKlj b f 59, avskr).

1289 *ecclesie ... parrochiali Nes et sacerdoti* (DS 1007).

1384 i *Næss sokn*(RAp10112).

Omfattning: Socknen har under medeltiden och 1500-talet samma omfattning som den nuvarande (1 950). Namnet ändras till Stockholms-Näs sn 1885 (Kbr 17/4).

Kyrkan: Under den första hälften av 1200-talet uppfördes en romansk gråstenskyrka med kort

rektangulärt långhus (murarna är i den nuv kyrkans två västliga travéer) och ett smalare kor av okänd utformning. En igensatt romansk fönsteröppning är bevarad uppe på vinden på kyrkans sydsida. Omkring 1300 förlängdes långhuset åt öster och ett nytt kor med samma bredd som långhuset uppfördes; det fick ett stort fönster i öster med masverk av kalksten. Sydportalen vidgades och fick en gotisk tegelomfattning. Ett vapenhus troligen i trä uppfördes framför sydportalen. Omkring 1400 byggdes sakristia i norr. Ett vapenhus i sten byggdes, långhus och kor försågs med valv under den andra hälften av 1400-talet. Invändiga mått på det ursprungliga långhuset ca 12 X 8 meter.

Vid restaurering 1776 togs fönster upp på nordsidan och sydsidans fönster vidgades. I väster byggdes en huvudingång, ovanför vilken ett runt fönster togs upp. Samtidigt gjordes korets östfönster runt. Restaureringar utfördes 1881/82 och 1920-22.

Två medeltida dopfuntar är bevarade, en från förra delen av 1200-talet med cuppa av kalksten och sandsten, en från 1200-talets slut av gotlandskalksten. Kyrkan har ett medeltida triumfkrucifix, vars kors är från förra delen av 1200-talet, medan kristusfiguren är från ca 1500. Vidare finns en ljushållare av kalksten från ca 1200. (SvK U VII: 1, Bonnier)

Kyrkby: Ekhammar.

1331 uppges att Stockholms-Näs kyrka har 0: 11 (DS 2819).

1488 utfärdas förbud mot de olaga hamnar och marknader som brukr hållas bl a vid Stockholms-Näs kyrka, när allmogen samlas till högtider (StTb 11:2 s 281).

1502 lovar Sten Sture att hålla den förlikning han vid Näs kyrka ingått med ärkebiskop Jakob Ulfsson och andra företrädare för den politiska menigheten (BSH 4 s 324 f).

Runstenar: U 604 - 05 Stäket (skadad resp försvunnen).

Kameral indelning: Socknens skattejord ingår enl UH 1535 - 42 i Näs och Bro åttingar (se häradsinledningen).

Jordetal för olika jordnaturer_1538/40

	sk	kr	ky	kyt	skokl	skoklv	vakl	vaki- it	se	pb	aoe	fr
Asker							2(1)					
Aspvik					3(3)	1(1)						
Berga	2(2)											
Ekham.									3(3)			

Frölunda	1(1)										0(2)	4(2)
Hamra							1(1)					
Körsvik							1(1)					
Skälby												5(5)
Sylta		4(4)		1(1)								
Tibble	2(2)		2(0)						1 (0)		0(1)	
Tuna							6(8)					
Ålsta	1(1)			1(1)								2(2)
Öråker	0(1)						1(0)					
Summa	6(7)	4(4)	2(0)	2(2)	3(3)	1(1)	9(9)	2(2)	3(3)	1(0)	0(3)	11(9)
)									

Almare-Stäket

- 1187 *apud Almarnum* (ASMA s 254; handskrift 1200-talet, 1303 apud Almamir (DS 1398), 1308 *apud Almarnæstek* (DS 1583), 1388 *ex castro nostro Almerstæk* (Kh 54 f 79, avskr), 1390 *in castro Almarstæk* (RAp 7/2), 1424 *Almarstægx hus* (RApp 2/3), 1440 *i ythra Almarna...i offra* (RApp 9/3), 1440 *i Aalmarstææk i øffrabynom... i Aalmarsææk i ytrabynom* (RAp 1/10), 1441 *Stæket* (RAp u d), 1497 *Sancti Ericx sloth Almerstæg* (HSH 18 s 246) - 10 1, 9 c.
- 1187 dödas ärkebiskop Johan 'vid Almarna' i samband med att Sigtuna bränns (ASMA s 254).
- 1345 utfärdar kung Magnus skyddsbrev för dominikanklostret i Sigtuna avseende den skog, de fisken och allt annat i A-S, som Karl Orestason (Färla) och hans hustru Helena Magnusdotter (Folkungaättens oäkta gren) testamenterat till klostret (DS 3935).
- 1347 är Gerdar 'i Almarna' faste vid ting med Sollentuna hd (DS 4136).
- 1371 daterar kung Håkan brev på A-S (DS X 67).
- 1388 utfärdar ärkebiskop Henrik Karlsson brev 'på vårt slott A-S' (Kb 54 f 79).
- 1389-90 dateras på A-S och A-S slott brev av och för Sten Bosson (Natt och Dag) (DDal 921, SRP 2452).
- 1390 utfärdar Sten Bengtsson (Bielke) brev på A-S (SRP 2455).
- 1392 utfärdas pantbrev till Karl Bengtsson (Örnfot) på 'Stäk' och A-S (SRP 2613 - 14).
- 1398 ingår kung Erik och drottning Margareta på A-S slott förlikning med Sven Sture (ST II s 595).

- 1409 döms tre jordlotter 'i Almarna' åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd: 1:0, som Sture Algotsson (Sture, sjöbladsätten) hade, 0:9:1 och 0:0:16 som Torkel sporrsméd hade (SD 1138).
- 1419 omtalas att ärkebiskopen Jöns Gerekeson några år tidigare låtit stämma två personer till förhör på A-S avseende ett skilsmässomål. A-S omtalas som 'ett kungligt slott anförtrott åt ärkebiskopen' ("castrum regale sibi commissum"). (SD 2661)
- 1420 tilldelas 'A-S med län som nu där ligga' drottning Filippas livgeding (SD 2792).
- 1423 undertecknar Hans Kröpelin, hövitsman på Stockholms slott, ett brev daterat A-S (RAp 7/1). Året efter utfärdas vid lagmansting i Sigtuna intyg om Hans Kröpelins förvaltning av Stäkets län med anledning av att allmogen i Håbo hd har begärt lindring i skatten. (RAp 19/2)
- 1424 intygas vid häradsting med Sollentuna hd att 'holmen som A-S hus är byggt på', de två största 'vågleden' närmast 'huset', liksom färjan och färjestaden är Kristina Anundsdotters (Lejonansikte) rätta fädernearv. Godset har tidigare tillhört hennes far Anund Jonsson och farfar Johan Hemmingsson. (RApp 2/3, WEAK s 7)
- 1434 uppdrar kung Erik (av Pommern) åt Hans Kröpelin att se till att Stäkets slott bränns, vilket sedan utförs av Erik Nipertz; husets tillgångar förs till Stockholm (Karlskrönikan s 54).
- 1440 intygas vid lagmansting med Sollentuna hd att 1:0, fördelat på 0: 0: 16 i 'yttre Almarna' och 0: 0: 8 i 'övre' är gammalt frälse och att denna jord, liksom den holme A-S 'hus' är byggt på, de två 'vågleden' närmast 'huset', färjan och färjestaden tillhör Kristina Anundsdotter (Lejonansikte) som rätt arv efter hennes far och farfar. jorden i 'Yttre' och 'Övre Almarna' hade en gång köpts från Olof Kogger. (RApp 9/3, WEAK s I 0)
- 1440 byter Jöns i *Glia, Lovö sn, och Lars i Ensta, Grödinge sn, bort två jordlotter i A-S, 0:2 'i övre byn' och ½:0 i 'yttre byn' till ärkebiskop Nils Ragvaldsson 2' mot jord i *Bagare, Sollentuna sn, och Rinkeby, Lovö sn (RAp 1/10, SMR 1222).
- 1440 ger det svenska riksrådet ärkebiskop Nils Ragvaldsson och efterkommande ärkebiskopar tillåtelse att för domkyrkans räkning byta till sig A-S, där 'slottet' - nu nedbränt - 'varit byggt'. Det uppges att A-S aldrig ingått i Uppsala öd. Ärkebiskopen får rätt att förse egendomen med murar eller träbyggning till slott eller gård under förutsättning att kronans skatter inte minskas. Som skäl till överlåtelsen anges att irke,b,i,s-ko,-"pen-från A-S - sjö- och landvägen - skall få nära till riksrådsmöten. (RAp 3/1 0, SMR 1225)
- 1441 stadfäster Gustav (Anundsson) Sture sin moder Kristina Anundsdotters (Lejonansikte) överenskommelse med ärkebiskop Nils ang Stäket och färjestaden överlåter sin arvedel däri mot skälig ersättning (SMR 1275).
- 1442 bekräftar kung Kristoffer riksrådets brev från 1440, varigenom ärkebiskop Nils på domkyrkans vägnar får 'lösa och skifta' till sig 'A-S, ön och holmen som slottet var byggt på'. Ärkebiskop Nils och framtida ärkebiskopar må 'ohindrade bygga' A-S 'till slott eller gård efter deras vilja'. (RAp 23/4)

- 1442 byter ärkebiskop Nils på domkyrkans vägnar till sig 0:0:16 i A-S (0:0:11 i 'yttre byn' och 0:0:5 i 'övre byn') av Kristina, änka efter Peter Birgersson (hakkors) och hennes två söner - Birger, prebendat, och Jöns, präst i Västerås, Peterssöner - mot jord i Skerike sn, Norrbo hd (RAp 29/4, 1444 8/2, 1445 8/5). 20
- 1443 byter Gustav Sture med samtycke av sin hustru Birgitta Stensdotter (Bielke) bort ½:0 i 'övre byn' och ½: 0 i 'nedre byn' i A-S till ärkebiskop Nils mot jord i Karby, Täby sn, och Viggeby, Norrsunda sn, och mellangift i pengar (RAp 31/12, 1444 8/2).
- 1444 säljer Sigrid, änka efter Arvid i Vällsta, Sollentuna sn, sin rätt 'i huvudströmmen', som är 'skeppsleden vid Stäket' till ärkebiskopsbordet (RAp 1/5).
- 1444 byter ärkebiskop Nils på ärkebiskopsbordets vägnar till sig A-S av Uppsala domkyrka mot jord i bl a Berga, Danmarks sn (RAp 26/6).
- 1448 stadfäster kung Karl riksrådets brev 1440 och kung Kristoffers brev 1442 ang ärkebiskopens rätt till A-S ,med holmen, ön, strömmen och alla andra dess tillagor' (RAp 14/7).
- 1451 kvitterar ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna) de medel han fått av domkyrkan i form av pengar, spannmål, tegel, kalk mm till A-S betryggande. Ärkebiskopsbordet har också bidragit. Det uppges att ärkebiskop Nils Ragvaldsson (död 1448) lagt 'grundvalen' till bygget med alla klerkernas hjälp (subsidiium pallii). (RAp 15/3)
- 1452 låter ärkebiskop Jöns förse Stäket med plankverk och vallgravar ('planka och grava') (Karlskrönikan s 313).
- 1456 se Klomsten, Eds sn, Sollentuna hd.
- 1457 förlänar riksrådet 'av kronan' Stäks län med all kunglig ränta och rättighet till ärkebiskop Jöns på livstid som ersättning för de utgifter ärkebiskopen haft för riket (RAp 21/3).
- 1458 stadfäster kung Kristian alla kyrkans brev på A-S och tillåter att ärkebiskop Jöns, liksom hans efterträdare som ärkebiskopar, 'efter egen vilja' förbättrar ärkebiskopsbordets och domkyrkans slott A-S av 'kronans län', som han nu har eller senare kan få (RAp 6/2).
- 1461 intygar ärkebiskop Jöns på A-S att han 1458 uppbar stöd (subsidiium pallii) av prästerskap och kyrkor i stiftet för betryggande av A-S slott (RAp 30/4). Året efter intygar ärkebiskopen att han mottagit 'subsidiium pallii' av prästerskapet och för detta bebyggt A-S (RAp 1462 31/10).
- 1463 skriver den av kung Kristian arresterade ärkebiskopen Jöns till sina förtroendemän på Stäket att inte sätta sig till motvärn mot kungen som också sätter sig i besittning av borgen (BSH 3 s 148 f, DCHP s 152; jfr SRS 111 s 29).
- 1464 belägrar biskop Kettil Karlssons (Vasa) trupper S och intar i mars slottet efter fem veckors belägring (OPSS s 204). I april belägrar kung Kristians trupper S, intar slottet och insätter Gustav Karlsson (Gumsehuvud) som hövitsman (Hadorph 11 s 225). I

maj skriver Kristiern Bengtsson (Oxenstierna) m fl till domkapitlet i Uppsala att påven ²¹ uppmanat kung Kristian att återställa A-S till ärkebiskopen (HH 8 s 20).

- 1465 uppdrar kung "stian åt Gustav Karlsson (Gumsehuvud) att återlämna Stäket, som kungen givit Gustav i slottsloven, till ärkebiskopjöns (RAp 1/1).
- 1465 förlänar riksrådet 'allt Stäkets län' till ärkebiskop Jöns Bengtsson 'till evig tid under biskopsbordet till A-S slott med all kunglig ränta och rättighet' för den skada ärkebiskopen lidit. Vill någon kung eller riksföreståndare i framtiden återta länet, skall han ersätta ärkebiskopsbordet med 10000 stockholmsmark av kronans skatt och ränta. (Hadorph 11 s 237) Samma år intygar ärkebiskopen att den 'byggning, murning och bekostan' han låtit göra på A-S slott bekostats av ärkebiskopsbordets ränta och genom klerkeriets hjälp och inte av ärkebiskopens arvegods eller av kronans län eller ränta. Har kronan bidragit med något är det helt litet och endast i form av dagsverken, vilket kronan fått tillbaka 'trefalt' genom ärkebiskopens tjänst gentemot kronan. Därför kan iframtiden inte ersättningskrav riktas mot Uppsala.kyrkan för de arbeten som utförts på S. (RAp 28/9)
- 1466 förlänar riksrådet 'allt Stäkets län' till ärkebiskop Jöns och framtida ärkebiskopar 'under biskopsboi det och till domkyrkans slott A-S till evig tid' sor ersättning för den skada 'Uppsala domkyrka' oc ärkebiskop Jöns lidit 'mot den heliga kyrkans o(Sveriges lag'. Vill någon kung eller riksföreståndare framtiden rygga detta brev, skall han betala 12 01 mark i skadegäld av kronans skatt och ränta. Samma år stadfäster kung Kristian riksrådets uppgörelse med ärkebiskopen. (Wieselgren s 445 ff, 75 f) Samma år utfärdar ärkebiskop och domkapitel i Uppsala föreskrifter om en prebenda i kapellet på AS slott (in *capella castris nostri Almarstæk*) (RAp 16/4).
- 1468 försäkrar den postulerade ärkebiskopen Tord Petersson (Bonde) domkapitlet i Uppsala att inte låta A-S slott gå kyrkan ur händerna. Samma år får han av domkapitlet motta slottet som län att hållas till domkapitlets hand, till dess Tord fått påvlig provision och konfirmation på sitt val (RAp 15/7, PMUII s 165 ff).
- 1469 erkänner Tord, postulatus i Uppsala, att han av kung Karl lånat pengar för att kunna söka konfirmation på sitt val till ärkebiskop hos påven. Han lovar att återbetala länet av ärkebiskopstionden, som den gäller i Uppsala och Enköping om Tomasmässan. Om Tord dör, innan länet återbetalats, skall kungen - och om denne är död, i stället Ivar Axelsson (Tott) och Erik Eriksson (Gyllenstierna) - få Stäkets slott med tillhörande avelsgård och ärkebiskopens rättighet och ränta i Munsö och från landborna i Görvälns rd (Järfälla sn) under Stäket. Kostnaderna för Stäket skall under denna tid betalas av kyrkans ränta. (RAp 24/7)
- 1471 lyckas kung Kristian inte komma förbi Stäket med sina skepp (Sturekrönikan s 70).
- 1471 skriver ärkebiskop Jakob Ulfsson och biskop Henrik Tidemannson brev på 'vårt slott A-S' till de i Stockholm församlade rådsherrarna (BSH 4 s 9).
- 1476 uppges att herr Arvid på S stängt 'vågledet' så att ingen kan komma igenom. Även herr Arvids dräng omtalas (StTb II: 1 s 45, 403).
- 1485-86 daterar ärkebiskop Jakob brev på A-S (RAp 19/10 resp 6/5).

- 1488 utfärdar påven skyddsbrev för ärkebiskop Jakobs innehav av A-S slott. Skyddsbrevet motiveras av att världsliga stormän till och med i fredstid satt sig i besittning av prelaters fästen. Ärkebiskopen och kapitlet förbjuds nu vid strängaste straff att låta någon världslig herre få tillträde till Stäket. (SupplVat 7/10)
- 1488 omtalas Erik Bengtsson, fogde på A-S (RAp 12/1 1).
- 1489 omtalas Peter murmästare på Stäket (StTb II:2 s 349 f).
- 1495 uppger ärkebiskop Jakob Ulfsson att det fanns en tid då Sveriges ärkebiskopar inte hade något 'fast rum', där de kunde sitta säkert. När inbördes krig och oro var i riket tvingades ärkebiskoparna att sätta sig i säkerhet i Visby eller annorstädes utanför riket, så länge krig pågick. Och kriget pågick länge, enär ingen då fanns i riket, som kunde medla. Därför ville kung och riksråd att ärkebiskop Nils (Ragvaldsson), skulle begynna att mura på Stäket. Ärkebiskopen uppger vidare att 'ingen annan byggning var där bygd utan ett stort gammalt stall', som stått öde i några år och varit mera 'till förfång än till gagn' och därför rivits. I stället har ett 'reseverk' för svin uppförts. (HSH 18 s 16, 19 f)
- 1497 uppehåller sig det svenska riksrådet på A-S, som belägras av Sten Stures trupper. Riksrådet uppger att det under de orostider som nu varit haft en 'säker tillflykt' på S:t Eriks slott A-S och utlovar ersättning till ärkebiskopsbordet för de utgifter det haft för riket. (PRFSS i s 218 f, BSH 4 s 224 ff, HSH 18 s 245 f) Belägringen hävs på sensommaren, då kung Hans här kommer de belägrade till undsättning (StTb II:3 s 339, DN 18 s 146, OPSS s 261 f).
- 1497 förlämnar kung Hans Stäkets län 'vårt och kronans län' till ärkebiskop Jakob Ulfsson, 'så länge vår nåd tillsäger' (RAp 15/12).
- 1501 uppger Hemming Gadh i brev till Svante Nilsson att riksrådet skrivit till domkapitlet i Uppsala att 'äska Stäket' av ärkebiskopen och varnat domkapitlet och ärkebiskopen. Vill denne inte 'bli vid sitt fädernes rike' kommer riksrådet att lägga beslag på ärkebiskopsbordets ränta och för denna 'hålla folk oss och riket till gagn och bestånd'. (BSH 4 s 295)
- 1508, 1509, 1510 och 1511 utfärdar ärkebiskop Jakob Ulfsson brev på A-S (BSH 5 s 299, 310, 320, 377, 472, HSH 20 s 293).
- 1512 råder Sten Kristiernsson (Oxenstierna) Sten Svantesson (Sture) att inte ha sina jakter 'fram om Stäket', därför att ärkebiskopen och Erik Trolle 'stämplar allt ont däruppe' (BSH 5 s 50 1).
- 1515 beviljar påven den 9 juni en supplik från ärkebiskop Gustav Trolle, där denne begär att påven skall befästa kronans donationsbrev till Uppsalakyrkan och ärkebiskopsbordet avseende Stäkets län, som tidigare tillhört kronan. Gustav Trolle får också rätt att lägga kyrkliga straff (även interdikt) på dem som vill göra intrång på detta ärkebiskopens län. (SupplVat 9/6)

Den 22 juli belägger Sten Sture Stäkets län med kvarstad och motiverar det med att länets rättsliga ställning måste utrönas. I oktober sänder Sten Sture sin fogde till länet. (HSH 24 s 47 ff)

- 1516 inleder Sten Sture i oktober en belägring av A-S slott. Belägringen föregås av en skärmytsling i juni under förhandling vid Stäket mellan Sten Sture och ärkebiskop Gustav Trolle. Vid det tillfället låter Sten Sture riva ned de 'kivnäbbar' (skansverk av trä) som Gustav Trolle enligt Sten Sture 'på alla sidor om slottet hade byggt mot mig och Sveriges allmoge'. Före belägringen i oktober ryktas att Gustav Trolle 'hindrat oxar och båtar så att de icke komma till Stockholm och annorstädes, vart de ville'. (HSH 24 s 56, 62, 69, 81, 85 f)
- 1517 fortsätter belägringen av Stäket, dit proviant sänds från bl a Stockholm (StTb III:3 s 35 ff, 39 ff).
Samma år beslutas (november) vid ett riksmöte i Stockholm att Stäkets slott 'skall platt i grund nedbrytas och till intet göras, att här efter inrikes förrådare ej skulle där tillflykt här efter i någon måtto ha, som till förene skett är, utländska män och daner till hjälp och tröst' (HSH 24 s 94-98). Kort därefter hålls rannsaking med besättningen på Stäket och något senare, sannolikt vid nyåret, begår Gustav Trolle sin avsägelseakt (HSH 24 s 99-105, HH 28:2 s 85).
- 1518 skriver den forne ärkebiskopen Jakob Ulfsson till Sten Sture inför rivningen av Stäket att han, Erik Trolle och fru Birgitta har tillgångar kvar på Stäkets slott. Han varnar också Sten Sture för följderna om det vigda kapellet och det vigda altaret med sina många relikier rivs. (HSH 24 s 154 f)
- 1519 fraktas tegel från Stäket till Stockholm (StTb 111:3 s 118 f).
- 1530 överlåter Gustav I 'Stäkets ladugård' till Peder Mickelsson 'så länge han förmår hålla egendomen i stånd och erlægga så mycket avrad i korn, pengar och all annan del som utgår av 2:0' i närmaste by (GR 7 s 22). Vid samma tid är räntan från ladugården 20:0 pn eller ½ läst korn och 2:0 pn (HH I I s 4).
- 1535 får Rasmus Skåning Stäkets ladugård i förläning av Gustav I (GR I 0 s 219).

För ladugården vid Stäket (jt anges till 0:5:1 1553) finns räkenskaper bevarade från 1540 till slutet av perioden. Den låg 1540 under Svartsjö gd och lades 1555 under Venngarns gd. Mellan 1561 och 1571 hade Stäket egen ladugårdsfogde. Räkenskaperna redovisar ladugårdens ängar och hagar, från slutet av 1560-talet även gården och fisken Ängarna är Färjkarlsängen (*Färiekars äng* UH 1540:1 10 I, 9 c), Gröngärdet (*Gröön engen* UH 1566:12 - 10 I, 9 c), *Grind engenn* (UH 1540:1), Horsgärdet (Eds sn), Korsängen (*Korss äng* UH 1540:1 - 10 I, 9 b), Strömsängen (*Ströms eng* UH 1540:12 - 10 I, 9 c), *Engis holmann* (UH 1540:2), och 'hagen vid gården' (UH 1566:12). Hagarna är *Färiekars hagann* (UH 1566:12), Horsgärdets hage (Eds sn), *Koo hagan* (UH 1566:12), *Manskiers hagen* (UH 1556:18) och Tegelhagen (Eds sn).

Ären 1567-68 omtalas södra och norra gärdet (UH 1567:26, 1568:20). Omkr 1559 omtalas fiske i 'Lilla Stäket vid Stäks ladugård' och vid 'Stora Stäket' (AoE 29 C).

1274 *de Ask ... in mansione Ask* (DS 582), 1289 *de Ask* (DS 1007), 1309 *de Asker* (DS 1614) 24
- 10 I, 9 b.

UH **2 vaktl**, 1546 **2 aoe**, 0:5 + 0:5, 1566 **1 kl**, 1:2. (Körsviks rd)

Summa jt 1:2.

Asker är sannolikt sätesgård för en syskongrupp, som skriver sig till A i slutet av 1200-talet och början av 1300-talet. B Matsson upprättar 1274 testamente för sig och sin hustru Lucia på 'sätesgården A' (mansio) (DS 582). 1289 upprättar Agnes Matsdotter i A sitt testamente och ger pengar till kyrkan och kyrkoherden i Näs (DS 1007). 1298 omtalas Rörrik Matsson i A (DS 1233); samma år skriver han, sig även till Tuna, denna sn (DS 1215). Rörrik omnämns 1287-96 som 'R av Sollentuna' (DS 949, 1744), vilket sammanhänger med att han är innehavare av elfte kanonikatet vid Uppsala domkyrka, till vilket Sollentuna kyrka vara anslaget (DS 3850).

Agnes son Jakob i A (oxhuvud i styckad sköld) testamenterar 1309 pengar till kyrkan och kyrkoherden i Näs, då hans söner Harald och Birger blivit begravda; de skall nu flyttas till Sigtuna (DS 1614). 1312 omtalas Jakobs i A änka Ingrid (DS 1856).

1384 överlåter Anund Jonsson (Lejonansikte) sin hustru Ramborg Israelsdotters (Finsta-ätten) gods i A till Vadstena kloster (RAp 10/ I 2; se Tuna).

1397 intygar Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) att Rambor Israelsdotter (Finsta-ätten) mot att avstå sin del i lösören, årsväxt och inventarier på maken Filip Nilssons (Sparre av Tofta) brytegårdar fått 0:10 i A vi Öråker i Näs sn, där Ramborgs morgongåva låg i Tuna och Öråker (RAp 10/2, SRP 2845).

1425 och 1428 stadfäster dottern Kristina Anundsdotter (Lejonansikte) och hennes make Anund Sture dontionen av A till Vadstena kloster (RAp 3/4, 1428 25/1).

1447-1502 har Vadstena kloster två gårdar på tillsammans 0:9:2. De räntar vardera 4 pd korn och 1:0 pn. 1466 löser landbon på den ena gården 2 pund korn för 2:0 pn, medan den andre resterar med 2 pund, som senare betalar. 1447 uppges räntan tidigare ha varit 10 pund korn och 5:0 pn för de två gårdarna tillsammans. Det uppges vidare att de två gårdarna är avgärdatorp under Tuna. (VaKIJb)

1529 deltar Jon, bonde i A 'på menige landsens vägnar' vid riksdag i Strängnäs (GR 6 s 178).

1538/41 har Vadstena kloster två gårdar på 0:5 som vardera räntar 4 pund korn, 0:5 avradspn, 1/2:0 gengärdspn och 4 hästar, 1541 4 pund korn, 1:0 pn, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1559 har de två arv och eget-gårdarna vardera utsäde till 3 pund, äng till 25 lass, god skog, gott mulbete och fiskevatten (AoE 29 A).

Aspvik

1302 *Aspuic* (SkoKljb s 17), 1303 *in Aspwiik* (DS 13, 10 I, 9 b).

UH **3 skokl**, 1566 **3 kl**, **1:0 + 1:0 + 1:0**.

1 skoklvarn (vissa år skoklt).

Summajt 3:0.

Byn är 1566 - 68 förlänad Måns Persson skrivare

- 1302 har Sko kloster 3:0, som ligger för landbodrift som klostret hade redan 1277 (SkoKlj b s 17, 6).
- 1303 förklarar kung Birger att strömmen i A vid Almare-Stäket och den vid A uppförda kvarnen tillhör Sko kloster (DS 1398).
- 1307 ger hertigarna Erik och Valdemar en kvarn till Sko kloster. Kvarnen har deras bror, kung Birger, låtit uppföra i strömmen vid A, vilken tillhör klostret. (DS 1548)
- 1489-1503 har Sko kloster tre landbor, som var och räntar 4 pund korn och 1:0 pn, och en kvarn, som räntar 3 pund mjöl och 0:6 pn (Aspviks rd) (SkoKlj s 51).
- 1538/41 har Sko kloster tre gårdar på vardera 1:0 och kvarn. Gårdarna räntar vardera 4 pund korn, 1:0 avradspn, 0:2 gengårdspn, 1 får, 4 höns och 4 häst 1541 4 pund korn, 1:0 pn, 4 biskops- och 2 kunghästar. Kvarnen räntar 3 pund mjöl, 0:6 pn ocl hästar, 1541 3 pund mjöl, 0:6 pn, 2 biskopshäs och 1 kungshäst. (UH 1538:2)

Aspviks rättardöme omfattar 1489 - I 503 Sko klostres jord i Aspvik, denna sn, och Finnsta, Bro sn, och ?Tjusta, Håtuna sn. Rättardömet existerar sannolikt efter 1503 och omfattar även den 1504 förvärvade jorden i Skälby, denna sn.

Berga

1382

i Berghom (UUBP 10/1 1), 1490 *i Berge* (ULdb s I 1) - 10 1, 8 b.

UH

1 sk, 2:0:1:4 med skuj i Älsta, st i Lilla Ullevi, Bro sn, skuj i Hämevi, Bro sn, och från 1554 skuj i Bro-Lövsta, Bro sn.

1 sk, 1554 **1 st**, 0:5, 1554 0:5:0:4, 1566 **1 krfjäll**.

Summa jt 2:5:1:4 (2:5:2).

1382 omtalas Ingevald i B som faste vid Bro häradsting (UUBP I 0/ I 1).

1440 omtalas Erik i B som faste vid lagrnansting med Bro hd (SMR 1102).

1490 ingår Mats i B i nämnden vid lagmansting med Bro hd (ULdb s I 1).

1566 har den större skattegården (2:0:1:4) utsäde till 4½ pund och äng till 55 lass hö (UH 1566:4 A).

Ekhammar

1293 *de ... Ekihamar* (DS 1095), 1460 *i Eeckhamar* (Rap 29/12) - 10 I, 9 b.

UH **3 se** (3 bi), 2:0 + 2:0 + 2:0. (Ekhammars rd)

Summa jt 6:0.

Byn kallas vissa år 'Kyrkbyn' (*Kyrckeby* UH 1540:1) och är 1569 förlänad Nils Göransson (Gyllenstierna).

- 1293 testamenterar Kristina johansdotter (Elofssönernas ätt) två dynor från sin gård (curia) 26
E till sin tjänarinna Margareta (DS 1095).
- 1370 ger Ingegerd jonsdotter (Folkungaättens oäkta gren) 1:0, som räntar 4 pund
korn och 2:0 pn, till Klara kloster med sin dotter Elin Trottesdotter (Eka-ätten) (CIM s
80 f).
- 1460 byter ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna) på ärkebiskopsbordets vägnar till sig
1:0, som räntar 4 pund korn och 1:0 pn, ochjord i Salnecke, Gryta sn, av Klara kloster
motjord i Skebo och Harbro, Edebo sn, och Skede, Häverö sn (RAp 29/12).
- 1533 ligger Ekhammars rättardöme, tidigare ärkebiskops-bordets egendom, under Uppsala
gård och kronan med räntan 1:3:1:4 pn och 2 läst, 5 pund kom (HH II s 126 f).
Räntesumman visar att rättardömet har samma omfattning som från 1539 (se nedan).
- 1539 har de tre S: t Eriksgårdarna (bi) vardera utsäde till 4½ pund (1544 5 pund det ena året,
4 pund det andra), 20 lass hö (1545 16 lass), skog till vedbrand, gott mulbete, inget
fiskevatten 'men två notvarp' (Ekhammars rd) (UH 1539:6, 1544:4, 1545:2).
- 1541 har det forna ärkebiskopsbordet tre gårdar på vardera 2:0, som vardera räntar ½ läst korn,
6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Ekhammars rättardöme omfattar 1533 och 1539-52 det tidigare ärkebiskopsbordets jord (i UH redovisat som S:t Erik) i Ekhammar och i Spånga, Bro sn, Ekeby och Ålbrunna, Låssa sn, samt Bista och Väppeby, Kalmar sn; 1545 - 52 ingår även domkyrkans (S:t Erik) jord i Österöra, Västra Ryds sn.

Frölunda

1382 i *Frølundom* (UUBP 10/1 1), 1490 i *Frølunde* (ULdb s 11) - 10 1, 8 b.

UH 1 sk, 1:5:1 med skuj i Älsta.
2 fr, 1556 2 aoe, 0:6, 1566 0:7 + 0:7;jt bara för aoe.
2 fr, 1:7 + 0:4 (1562 Barbro Arentsdotter/Örnflycht/); ett hemman är öde 1568 - 69.
Summa j t 5:6: 1.

1382 är Lars i F faste vid Bro häradsting (UUBP 10/1 1).

1440 är Erik i F faste vid lagmansting med Bro hd (SMR 1102).

1453 ingår Erik i F i synenämnd vid gränsdragning på Lindö, Lovö sn (RAp 9/1 1).

1458 ingår Erik i F i syne- och rannsakningsnämnd vid lagmansting i Sigtuna (RAp 25/7).

1490 och 1493 ingår Peter Eriksson i F i nämnden vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 11, 90).

1556 uppges att en av arv och eget-gårdarna tillhört Margareta Mickelsdotter (växt), änka efter Axel Andersson (Lillie af Ökna) (UH 1556:32, 1556:18).

1562 har Barbro Arentsdotter (Örnflycht) två gårdar, varav den större har utsäde till 22 spann och räntar 4 pund kom, 0:9 avradspn och 6 dagsverken, den mindre har utsäde till 2 pund och räntar 3 pund kom, 0:6 avradspn och 6 dagsverken (FoR 2).

1566 har skattegården utsäde till 4½ pund och äng till 15 lass hö (UH 1566:4A).

Hamra

1447 *Hambralla* (VaKlj b s 43) - BEK: nu Lennartsnäs, 10 I, 8 b.

UH **1 vaklt**, 1546 **1 aoet**, 1567 **1 klt**. (Körsviks rd)

1447-1502 har Vadstena kloster ett gods, som består 1447 - 80 av två gårdar, 1502 av en gård. Röntan är 3:0 pn hela perioden, jämnt fördelad på de två gårdarna före 1502. 1466 refterar den ena landbon med ½:0 pn. Gårdarna i H uppges 1447 vara avgärdatorp under Tuna. (VaKlj b)

1538/41 har Vadstena kloster ett torp, som räntar ?3:0 pn och 4 hästar, 1541 2:0 pn, 2 biskopshästar och I kungshäst (UH 1538:2).

1559 har arv och eget-torpet utsäde till 20 spann, äng till 19 lass hö, skog, mulbete och litet fiskevatten (AoE 29 A).

*Holms ængh

1447-1502 har Vadstena kloster Holnu &-ngh, som ligger för 1:0 och nyttjas av klostrets landbor i Asker och Tuna (VaKlj b s 44).

Kyrkbyn Se Ekhammar.

Körsvik

1447 *Kølswiik* (VaKlj b s 43) - 10 I, 8 b.

UH **1 vaklt**, 1546 **1 aoet**, 1566 **1 klt**; förlänat till stallmästare Peder Bengtsson 1566 - 67. (Körsviks rd)

1447-1502 har Vadstena kloster en gård med en landbo, som räntar 2:0 pn. Gården uppges 1447 vara avgärdatorp under Tuna. (VaKlj b)

1538/41 har Vadstena kloster ett torp, som räntar 2:0 pn och 2 hästar, 1541 2:0 pn, 2 biskopshästar och I kungshäst (UH 1538:2, 1546:2).

1559 har arv och eget-torpet utsäde till 20 spann, äng till 20 lass hö, skog, mulbete och litet fiskevatten (AoE 29 A).

Körsviks rättardöme omfattar 1546-52 arv och eget-jorden, tidigare Vadstena klostrets jord i Asker, Hamra, Körsvik, Tutta och Öråker (1546-51), denna sn, i Ölsta (1546-48), Gryta sn, i Viksjö (1546-48), Hæggeby sn, i Låddersta, Kalmar sn, i Krägga, Övergrans sn, i Hårby (1546-47), Husby-Sjutolfts sn, och i Dräggesta (1546-48), Vallby sn, samt 1550-52 kungens arvegods i Vallby, Bro sn.

Lennartsnäs Se Hamra.

Prästgården Se Tibble.

***Rolstum**

1100-talets slut(?) har Fogdö kloster 1(?) örtug och 2 penningar i Rolstum (VåKljb f 59. avskr).

***Skinnare torpp**

1447 har Vadstena kloster *Skinnare torpp*, som ligger öde och nyttjas av klostrets landbor (i ?Tuna) till jordvall. S kan vara identiskt med ett hemul, som 1502 redovisas under Tuna ('av utmarken') med räntan 0:12 pn och tillägget: 'där gick för intet av'. (VaKljb s 43)

Skälby

1504 *Skælby* (RAp 9/8) - 10 I, 9 b.

UH 5 fr, 0:5 + 0:5 + 0:5 + 0:4:2(?) + 0:4 (1562 Sigrid Klasdotter/Kyle/, Mats Kagg, Lars Matsson /Kafle/, Gabriel Kristersson/Oxenstierna/ resp Lars Matsson /Kafle/).
Summa jt 2:7:2.

1504 ger Karl Laurensen (Björnlår) och hans hustru Märta Karlsdotter ett 'gods', som räntar I 1 spann korn och 0:0: I I pn, till föda och upphälle i Sko kloster för jungfru Karin, Sven skrädades dotter; efter Karins död skall godset tillfalla klostret (RAp 9/8). Godset är inskrivet som tillägg i klostrets jordeböcker från 1489 och 1503 (SkoKljb s 52)

1519 fraktar Anders Jonsson i S tegel från Stäket till Stockholm (StTb III:3 s 118).

1562 lämnas följande uppgifter för de fem frälsegårdarna (FoR 2):

jt	utsäde	Avrads- korn	Avrads- pn	Gen- gårds- pn	Häste- pn	får	höns	dags- verks- pn	vedpn
0:5 (1	2 pd	3pd 6½sp	0:9	0:9	-	-	-	-	-
0:5 (2	2 pd	3pd 6½sp	0:10	-	2:0 (5	1	- (6		
0:5 (3	2 pd	3pd 6½sp	1:0	-	2:0	1	2		
0:4:2 (4	2 pd	3pd 7sp	0:9	0:4	0:12	1		1:0	0:10
0:4 (3	1 pd	3 pd	0:6	-	2:0	-	-	-	-

(1 Sigrid Klasdotter (Kyle), (2 Mats Kagg, (3 Lars Matsson, (Kafle), (4 Gabriel Kristersson (Oxenstierna), (5 kallas här för 'gästningspn', (6 avlöst med 0:2 pn.

Stäket Se Almare-Stäket.

Sylta

1315 *in Sylta* (DS 2032, avskr), 1530 *Kronaby Sylta* (HH I I s 36) - 10 I, 9 b; bytomt enl EK 200 m norr om Oppsylta.

UH **1 skuj**, 0:6, 1541 0:4:2, 1543 0:5: 1, till Tibble.

4 kr, 0: 6:2:4 + 0:6:2:4 + 0:6:2:4 + 0:6:2:4 (=3:3: 1; jt från 1567, 1540/42 anges det totala jt till 3:2:2 resp 3:3:1).

1555 **1 kruj**, 0:0:2; jt endast 1555.

1 kyt, 0:4:2; enheten redovisas 1538 under prästbordet i Tibble.

Summa jt 4:5:1 (4:6).

Kronoby S uppges 1547 vara förlänad, 1550 anges Anna Nilsson (Bese), änka efter Påvel Abrahamsson (Gyllenstierna), som läntagare, 1554-61 Knut Knutsson (Lillie af Ökna), Armas andre make.

1315 får hertig Erik vid skifte med kung Birger och hertig Valdemar uppbörden från 4:0 i S under fem år (ST 185, DS 2032).

1382 är jon Anundsson faste vid häradsting med Bro hd (UUBP 1 0/ I 1).

1530 och 1533 uppbär kronan 20 pund korn och 0: 20½ pn i ränta från S (HH 11 s 36, 49).

1549 har kyrkotorpet utsäde till 17 spann, äng till 12 lass, god vedskog, mulbete 'så det hjälper sig' fiskevatten (UH 1549:3).

*Saeby

1308 testamenterar Birger Tomasson (sparre me(rosor) sin gård (curiam) *Sæby* 'i Näs vid Almare-Stäket' till Julita kloster (DS 1583).

Tibble

1382 i *Tibille* (?UUBP 10/11), 1385 in *Thigbile* (Rap 9/6) 1453 i *Thybbele* (UUBP 18/3) - 10 I, 9 b.

UH **2 sk**, 2:2:1, 1567 2:0:2:2 + 1:0, 1567 1:0:4:2 med skuj i Sylta och Ålsta, 1540 med pbuj i T.

1538 (endast) **1 ky**, 1:2 (*Prestebordeth* UH 1538:2)

1540 1 ky, 1553 **1 aoe**, 1:6: 1; jt från 1549.

1538 (endast) **1 pb**, 0:2 ('vid prästbordet').

Summajt inkl prästbordet 6:4:2 (6:2:1:4).

1382 är jon Finvidsson i T faste vid Bro häradsting (?UUBP 10/11; kan även avse Tibble, Låssa el V snr).

1385 tillkännager ärkebiskop Henrik Karlsson att domkyrkan fått ½:0 i T av Karl Magnusson (Örnfot) och Magnus Kase. jorden är ersättning för jord i Mosunda, Holms sn, som Karls och Magnus hustrur - Kristina resp Bengta Bengtsdöttrar (Oxenstiern) - ärvt efter Ingeborg Nilsson (Sparre av Tofta) men som Ingeborg donerat till Uppsala domkyrka. (Rap 9/6, SRP 2124)

Troligen har domkyrkan aldrig fått Magnus Kases hustrus del, ty 1387 byter domkyrkan för Nils

Abjörnsons prebendas räkning till sig 0:2 'vid västra landet' av Karl Magnusson mot jord i Mosunda (RAP 3/3, SRP 2307).

- 1400 ger Kristina Håkansdotter 0:0:0:21½ till Nils Abjörnssons prebenda i Uppsala domkyrka (Rap 22/2, SRP 3073).
- 1444 och 1475 har prebenda Trium regum vid Uppsala domkyrka 0:2, som räntar 7 spann korn och 0:2 (UpDkyPb f 5v, 13v).
- 1453 byter domkapitlet i Uppsala till sig 0:10, som räntar pund korn och 0:10 pn, och jord på olika ställen i Uppland av Karl Magnusson (Eka-ätten) mot jord i Eka, Lillkyrka sn (UUBP 18/3; jfr DMS I: 6 s 77).
- 1493 tilldöms Olof Ingemundson i Klöv, Bro sn, 0:0:8 vid laginansting. Jorden är hans hustrus arvejord efter hennes syster Karin i Bro-Lövsta, Bro sn, som en gång pantsatt jorden till Mats i Berga, från vilken Lars i Skråmsta, ?Håbo-Tibble sn, sedan löst jorde. (ULdb s 90)
- 1538 har prästbordet 0: I 0, som räntar 4 pund korn ('prästen enskilt') och 4 hästar. Då omtalas även en preben dejord (Uppsala domkyrka) på 0:2, som ligger 'vid prästbordet' och räntar 1pund korn och 0:2 avradspn. (UH 1538:2)
- 1549 har kyrkojorden (1:6:1) utsäde till 3,- pund, andra året 4½ pund, äng till 80 lass hö, god skog till timmer, mulbete 'så det kan hjälpa sig' och gott fiskevatten (UH 1549:3).
- 1552 har arv och eget-gården utsäde till 521- pund (1 553 41 pund), äng till 60 lass, skog, mulbete och litet fiskevatten (UH 1552:26, 1553:21).
- 1559 uppges att arv och eget-gården är igenbördad ifrån Uppsala domkyrka efter Karl Magnusson (Eka-ätten) (AoE 29 A).

Tuna

- 1298 in *Tunum* (DS 1215, avskr), 1307 *curiam Tune* (DS 1554) - 10 I, 8-9 b; bytomt ca 200 m söder om nuv Tuna (Sandén 1984 s 166).
- UH **6 vaktl**, 1546 **8 aoe**, 1566 **8 kl**, 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0; 1546 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6. (Körsviks rd)
Summa jt 6:0.
- 1298 omtalas Rörrik (Matsson) i T (DS 1215; se Asker).
- 1307 överlåter hertigarna Erik och Valdemar gården (curia) T och jord i Södermanland, Västmanland och Östergötland till drotsen Abjörn Sixtensson (Sparre av Tofta) som ersättning för vad hertigarna är skyldiga Abjörn (DS 1554).
- 1309 anslår Jakob i Asker de pengar han fått i samband med försäljningen av sitt gods i T till 'drotsen', dvs Abjörn Sixtensson, för lösande av sina testamentsgåvor (DS 1614).

- 1384 uppfyller Anund Jonsson (Lejonansikte) sin avlidna hustru Ramborg Israelsdotters (Finsta-ätten) önskan att ge hennes gods i T, Asker och Öråker till Vadstena kloster. Ramborg har fått godsén i morgongåva av sin förre make Filip Nilsson (Sparre av Tofta). (RAp 10/12, SRP 2066)
- 1425 och 1428 stadfäster Anund Sture och hans hustru Kristina Anundsdotter (Lejonansikte) den donation av T, Asker och Öråker som Kristinas föräldrar Anundjonsson (Lejonansikte) och Ramborg Israelsdotter (Finsta-ätten) gjort till Vadstena kloster (RAp 3/4, 1428 25/1).
- 1447-1502 har Vadstena kloster 6:0, fördelade på nio gårdar med lika många landbor. Rântan är för var och en 4 pund korn och 1:0 pn, tillsammans 3 läst korn och 9:0 pn. 1447 uppges den totala rântan tidigare ha varit 4 läst korn och 12:0 pn. 1466 löser flertalet landbor en del av kornrântan i pengar, några resterar med en del av kornrântan men betalar senare. (VaKljb)
- 1538/41 har Vadstena kloster sex gårdar, som vardera har 1:0 och vardera rântar 4 pund korn, 0:12 avradspn, ½:0 gengårdspn och 4 hästar, 1541 5 pund kom, 0:12 pn, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).
- 1559 har de åtta arv och eget-gårdarna vardera utsåde till 3 pund, äng till 30 lass hö, lite skog, litet mulbete och gott fiskevatten (AoE 29 A).

Ålsta

1200-talets början(?) *Alustum* (VaKljb f 59v, avskr), 1396 i *Alistom* (BhSp 24/6) - 10 I, 9 b.

UH **1 sk**, 0:7 med skuj i Tibble.
3 skuj, 0:2 till Tibble + 0:2 till Berga + 0:0:2:4 till Frölunda.
1 kyt, 0:2.
2 fr, 0:7 (1562 Karl Bengtsson/Månesköld/) + 0:6 (1562 Johan Pedersson/Bååt/).
 Summa j t 3:2:2:4.

1200-talets början(?) ger Ulf jarl 8 örtugar i Å till Fogdö kloster för sin son Magnus själ. De åtta örtugarna byts vid 1200-talets mitt (efter 1233) bort till Filip Birgersson (?Aspenäs-ätten). VaKljb f 59v, 60)

1396 byter Torkel sporrsméd till sig 0:2 av Olof Haraldsson (Lossa-ätten) mot jord i *Väppeby, Håtuna sn (BhSp 24/6).

1549 uppges kyrkotorpet ha utsåde till 6 spann, andra året 5 spann, äng till 4 lass hö (1566 8 lass), god vedbrand, mulbete 'så det hjälper sig' och gott fiskevatten (UH 1549:3, 1566:4A).

1562 har Karl Bengtsson (Månesköld) en gård på 0:7, som har utsåde till 2 pund, andra året 20 spann och rântar 3 pund korn, 0:5 avradspn, 0:10 vedpn, 6 dagsverken, 1 får, 1 höns, 16 ägg samt 1:0 pn i fodringsavlösning. Johan Pedersson (Bååt) har en gård på 0:6 som har utsåde till 10 spann och rântar 3 pund kom, 0:6 avradspn, 0:12 pn i fodringsavlösning. (FoR 2)

1566 har skattegården utsäde till 12 spann och äng till 8 lass hö (UH 1566:4 A).

Öråker

1384 *Øørakra* (RAp 10/12), 1447 *Øraaker* (VaKljb s 43) - 10 I, 8 b.

UH **1 vaktl**, 1546 **1 aoe**, 1552 **1 sk**, 1:0 (1552 0:6). (Körsviks rd)

1384 överlåter Anund Jonsson (Lejonansikte) sin hustru Ramborg Israelsdotters (Finstaätten) gods i Ö till Vadstena kloster (RAp 10/12; se Tuna).

1425 och 1428 stadfäster dottern Kristina Anundsdotter (Lejonansikte) och hennes make Anund Sture donationen av Ö till Vadstena kloster (RAp 3/4, 1428 25/1).

1447-1502 har Vadstena kloster en gård med en landbo, som räntar 4 pund korn och 1:0 pn. 1466 löser landbon 2 pund korn för 2:0 pn. Gården uppges 1447 vara avgärdatorp under Tuna. (VaKljb) 1538/41 har Vadstena kloster en gård, som är 1:0 och räntar 4 pund korn, 1:0 pn och 4 hästar; 1541 anges fodringen till 4 biskops- och 2 kungshästar 1538:2).

1566 har gården utsäde till 3 pund och äng till , (UH 1566:4A).